

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת עקב

ואני תפילתי לפניך

בבוקר - מצופה מאיתנו שנהיה בקשר עם ה'; "מודה אני לפניך!" וכך כל היום עד ששוקעים בשינה בלילה, כל הזמן מדברים עם ה'. בשביל זה באנו לעולם! בשביל להיות "אנשי-תפילה".

איש-תפילה

גדולי עמינו מאז ומעולם היו אנשי-תפילה. נתבונן בדוד המלך: הוא היה גדול בכל בתחומים, ועשה ופעל פעולות גדולות ועצומות למען עם-ישראל; ניצח מלחמות, למד ולימד תורה, היה מלך ישראל. ועם-כל-זאת, כשנרצה להגדיר את עיקר מהותו של דוד - אין לנו אלא לקרוא את מה שכתב הוא עצמו על עצמו: "ואני תפילה" (תהילים קט, ד).

כבר ידענו שדה"ה לא סתם התפלל הרבה, אלא אף היה מיוחד בקשר שלו עם הקב"ה; הרי ממנו קיבלנו את ספר התהלים. גם כשהיה שוכב בשדה הקרב דיבר דוד עם ה' ככל יכולתו, וכשלא יכול היה לדבר לפחות חשב עליו כל הזמן. אין ספק שהיה גדול מאד בתפילה. אבל אנו אומרים עכשיו הרבה יותר מזה:

מה הכוונה בהכרזה של דוד "אני תפילה"? אנו מבינים מושגים כמו "מתפלל הרבה" או "מתפלל בכוונה", אבל מה הפירוש "אני תפילה"?

הביאור הוא, שדוד לא סתם התפלל הרבה או עם הרבה כוונה, אלא כל מהותו היתה תפילה; כל חייו הוא מדבר עם ה', חושב עליו, חי אותו. "להגיד בבוקר חסדך" - הוא קם בבוקר ומיד מתחיל להודות לקב"ה על חסדו, ולא מפסיק כל היום. זו היתה גדלותו של דוד-המלך, ובגלל זה הקב"ה לקחו למלך על ישראל.

כל היום בבית-הכנסת...

ועכשיו נבין יותר למה אין בתורה מצוה מפורשת להתפלל, כי התפילה אינה מצוה גרידא שאדם יכול לקיים ולומר "זהו, כבר קיימתי את המצוה", אלא היא החיים שלנו! כל רגע מחיינו צריכים אנו להיות בדיבור עם ה', בבקשה או בהודאה. כמובן - אינני מאשים אף אחד, ואיני אומר שלהיות כמו דוד המלך הוא בתחום יכולתנו, ודאי שלא בתחום יכולתי שלי. אך לפחות נלמד מדוד קצת, ונבין ש"אני תפילה" - זוהי הדרך לגדלות.

אין דבר שהוא חלק ממארג חיי השגרה של היהודי יותר מן התפילה. אנו אומה של "מתפללים". על-יד בית-הכנסת הראשון שלי התגורר גוי אחד; יום אחד בעת שהציבור התאסף לתפילת מנחה שמעתי אותו אומר לבתו: "מה יש ליהודים האלה, כל היום באים לבית-כנסת שלהם, יוצאים, חוזרים, יוצאים ושוב באים. מה, הם אף-פעם לא גומרים להתפלל!?! לא, אנחנו אף פעם לא

תפילה למשה

בפרשתנו משה רבינו מתאר את תפילתו למען אהרן אחיו לאחר חטא העגל: "ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא" (דברים ט, כ). כמה פסוקים אח"כ אנו מוצאים שוב את המילה "ואתפלל", הפעם משה מתחנן לקב"ה שיסיר חרון אפו מעם ישראל: "ואתפלל אל ה' ואומר, ה' אלוקים אל תשחת עמך" (שם כו). ואיזו תפילה זו היתה! למרות שלפנינו מופיעים על תפילה זו רק ארבעה פסוקים, האמת היא שזו היתה תפילה יחידה מסוגה בהיסטוריה. משה רבינו התנפל לפני ה' והתחנן במשך ארבעים יום וארבעים לילה, בכל מיני אופנים של בקשה וחניון, עבור עמו האהוב. היודעים אתם מה זה אומר להתפלל לפני ה' ארבעים יום?! בלתי אפשרי אפילו לדמיין זאת. כשאנו מתפללים על דבר אחד במשך חמש דקות רצופות, כבר לא נשארות לנו מילים, אין לנו איך להמשיך בלי לחזור על עצמנו. והנה מרע"ה מתפלל ארבעים יום שלמים! ואין ספק שעם ישראל הצטרף אליו, וימים שלמים עמדו בתפילה לבקש מחילה מה'.

עכשיו אגלה לכם סוד: כל הסיפור הזה של העגל - לא רק שהקב"ה ידע מראש שהוא יהיה, אלא אף התכוין שיהיה, על מנת לעורר את השטף העצום של תפילות שבאו מכך. בשביל מה? בשביל לגדל אותם. כדי שיהיו גדולים ושלמים יותר ויותר במעלות התפילה. ע"י התפילה עצמה משה ובנ"י הגיעו לדרגות כאלה של שלמות שלפני-כן לא עלו בדמיונם כלל. לא בכדי הפעם הראשונה שאנו מוצאים את מרע"ה מדבר אל ה' "פנים אל פנים" היא אחרי התפילה הארוכה מאין כמוה הנ"ל. רק מכח תפילה זו והשינוי שחל במשה בעקבותיה הוא הגיע לדרגה הגבוהה של "פנים אל פנים".

התפילה קשר תמידי

אכן, בכוחה של התפילה לרומם את האדם ולהשלימו בעיני ה'. לאור זאת, לפני שנתחיל את הנושא שלנו שהוא התפילה, אנו רוצים להקשות קושיה: איך יתכן שאין בתורה ציווי מפורש על התפילה? נכון, התפילה כלולה במצוות "ולעבדו בכל לבבכם" (רמב"ם הל' תפילה א א), אבל בכל זאת אין כאן ציווי מפורש על התפילה בעצמה. והרי עניין התפילה הוא עצום בחשיבותו, ואיך ייתכן לא לצוות עליה בפירושו? לדעתי זו קושיה חזקה מאד. מבין חובותיו של יהודי עובד-ה' תופסת התפילה מקום נכבד מסדר-יומו, ולכאורה היה צריך לכלול אותה בעשרת הדברות שקראנו בשבוע שעבר! ולכל הפחות בתנ"ך המצוות באופן מפורש.

אחת התשובות לשאלה זו והחשובה שבהם, היא שלא אמורים לגשת לתפילה כאל מצוה שצריך לקיים, תפילה היא דרך-חיים! דרך-חיים של קשר תמידי עם הקב"ה. ברגע שקמים מהשינה

(רחמים). חישבו על כך: הקב"ה מביא עלינו כאבים וצער, וכל מיני סוגים שונים של סבל, כי הוא מתאוה לתפילותינו.

למה הקב"ה "מתאוה" לתפילתן של צדיקים, וכי יש לו צרכים ותאוות? הרי הוא לא צריך מאיתנו דבר! גם התפילות של הצדיק הגדול ביותר אינן מוסיפות לו כלום. אז מה קורה כאן? למה ה"טוב ומטיב" מייסר אותנו כי הוא "מתאוה", אם הוא לא צריך לא אותנו ולא את תפילותינו?

הקב"ה מתאוה לשלמותנו

ההסבר הוא כך: מוכרחים לומר, שכשהקב"ה הטוב והמטיב מתאוה לדבר כלשהו, הרי זה רק להיטיב מי שהדבר נוגע אליו. הקב"ה מתאוה לתפילה מהצדיק כי התפילה היא לתועלת הצדיק בעצמו, כשבני-אדם מובאים לכדי תפילה ע"י צרכיהם או צרותיהם - הרי זו טובה גדולה בשבילם, שפר עליהם חלקם! בדיוק להיפך ממה שחושבים, שכשיש בעיה נזקקים לתפילה כאמצעי להגיע לפתרון הבעיה וסילוקה; אלא הבעיה היא מתנה טובה מה' כי היא נותנת לאדם את ההזדמנות והתמריץ להתפלל.

הקב"ה מתאוה שהצדיק יגיע לשלמות ע"י תפילה. אגב, כשאני אומר "צדיק" אני מתכוון אליכם. כולנו שואפים להיות צדיקים, להשלים ולתקן את עצמנו כמה שיותר בעולם הזה. ועל-אף שדרכים רבות יש להגיע לשלמות ולקרבת אלוקים, אין ספק שהדרך הקלה ביותר היא להתפלל תמיד. ולכן ה' מתאוה דווקא לתפילתן של צדיקים, כי זו הדרך שיגיעו בה לקרבתו ית'.

מה אתה מתערב!

האמת, אם נתבונן, כל העסק של התפילה נראה משונה. למה בכלל מתפללים? זה נראה כמו התערבות בענייניו של הקב"ה. וכי הוא צריך שנספר לו מה אנו צריכים? נגיד שאדם מתפלל כי הוא מצונן, והוא רוצה להבריא מהר. וכי ה' אינו יודע שהוא מצונן, או כמה שזה חשוב לו להרגיש טוב? הרי הוא "א-ל חפץ חסד", הוא רוצה את טובתנו יותר ממה שאנו עצמנו רוצים בה. והוא גם יודע יותר טוב מאיתנו מה טוב לנו. אז למה אנחנו "תוקעים את האף" ומתערבים ואומרים לו מה לעשות? למה אנו מתפללים?

ההבנה הרווחת, אך המוטעית היא, שמטרת התפילה היא כדי שה' ישמע את הבעיות והצרכים שלנו. רוצים או צריכים משהו, משהו מפריע לנו, אז אנו זועקים לה' ומבקשים ממנו למלאות את רצונותינו, ומקווים שהוא ימצא אותנו ראויים וייענה לנו. יש בהבנה זו קורטוב של אמת, אבל לחשוב שזו המטרה העיקרית של תפילה היא שטחיות ובינוניות. חשוב שנבין שמילוי רצונותינו אינה המטרה העיקרית של התפילה.

הבוטח בהטבע

בעל ה"חובות-הלבבות" מלמד אותנו שביטחון בה' הוא אחד היסודות החשובים ביותר בחיינו. והוא מבאר שמי שאין לו ביטחון בה' (וגם לא עובד על עניין זה) הוא עובד עבודה זרה. כן, מה ששמעתם. כי הוא חושב שגם בלעדי ה' הכל מסתדר מצוין. הוא הולך להתפנות - זה קורה מעצמו. האיזון בהליכה שלו - נהיה לבד. עיניו כל הזמן מצלמות תמונות ומוחו מעבד אותם - גם זה קורה מעצמו. פעימות הלב, הגשם והרוח, האוכל בצלחת - הכל נהיה ומסתדר לבד.

גומרים להתפלל. מורי דרכנו הם משה רבינו ודוד המלך, איש התפילה, ואנחנו - עם התפילה.

אם משה ודוד השקיעו כ"כ הרבה בתפילותיהם, והגיעו לדרגות שכאלה - ודאי כדאי גם לנו לנסות ולשפר את הבנתנו בענייני התפילה, ובע"ה נצליח לגדול ולהיות שלמים יותר בעיני ה'.

אב בלי בנים?

בואו נלמד יחד גמרא במסכת יבמות (דף פד). שלרוב האנשים אינה מובנת כראוי. וזה לשון הגמ': "אמר רבי יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים?" אברהם אבינו היה עקר במשך עשרות שנים. במשך כל הזמן הזה לא הפסיק להתחנן לפני הקב"ה שייתן לו זרע, אבל הקב"ה לא שמע לתפילתו. אברהם הצטער על כך מאד מאד, ואמר לפני ה' ה' אלוקים מה תתן לי" (בראשית טו, ב), כל מה שנתת לי אינו שווה בעיני כללם בלי ילד. זהו ביטוי של צער עמוק עד התהום. אברהם כבר היה בן שבעים כשאמר זאת, ועדיין הקב"ה לא ויתר, ומנע מאברהם אבינו את היקר לו מכל למרות כל הפצרותיו ודמעותיו, ואף על פי שלא היה אדם בעולם שאהוב לפני ה' כאברהם אבינו.

ושואלת הגמ' "מפני מה"? מה יכול להיות ההסבר לזה? וכי יש מי שראוי להיענות לבקשותיהם יותר מאברהם ושרה!? אצל אנשים "מודרניים", זו לא היתה שאלה כלל. הם היו אומרים: "מה אתה רוצה? הוא היה עקר, ככה זה". אבל חז"ל לא חשבו כך, השאלה הזאת הטרידה אותם.

צדיק ורע לו

וזו לא היתה תופעה חד-פעמית; התורה מספרת לנו בהדגשה שוב ושוב על אבותינו שהיו עקרים: אברהם ושרה - "ושרי עקרה אין לה ולד" (בראשית יא, ל); יצחק ורבקה - "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא" (שם כה, יט); ורחל: "ורחל עקרה" (שם כט, לא). פשוט שאין זה מקרה שהאבות והאימהות היו עקרים.

עכשיו בואו נקשיב היטב לתשובת הגמ' לשאלה זו, התשובה היא שיש דבר שבכוחו לעכב את קיום הייעוד של "ואעשך לגוי גדול" (שם יב, ב), ודבר זה מוכרח להיות חשוב יותר מכל כלל-ישראל! יצירת עם ישראל יכולה לחכות, יש משהו חשוב יותר ממנו. מה זה יכול להיות? תקשיבו טוב: "מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים".

מדהים! תפילתו של אברהם אבינו לילד היתה חשובה לקב"ה יותר מיצירת כל ה"גוי גדול"! פירוש הדבר הוא שכשאברהם אבינו התפלל הוא השיג ופעל יותר מאשר היה משיג בהולדת ילד, הולדת כלל-ישראל.

מהי מטרת כל הסבל

זוהי המטרה של כל סבל שבא על אדם בעוה"ז. במקום מסוים יש רש"י ששואל למה יש חולי בעולם? קושיא של רש"י! ועונה, כדי לגרום לאנשים לפנות אל ה' ולהתפלל. (על' ברכות י: והטוב בעיניך עשיתי, שגנז חזקיהו ספר רפואות, ופירש"י כדי שיבקשו

הדאגה תשאיר אצלי

היה אומר דבר כללי בענין של בטחון. כי אף שבנוגע לפרנסה יש גזירה של ב'זעת אפיך תאכל לחם' (בראשית ג, ט), והיא גזירה קשה, כי יש עמה הרבה ביטול זמן מרוחניות. אבל רוב איבוד הזמן היא מחמת הדאגה על הפרנסה, והלא על זה לא היתה גזירה. ובשבת כשאנו מניחים על שולחנו זכר לנס המן "לחם משנה", מוטל עלינו חיוב להתבונן בלימוד מה"לחם משנה" שאדם חייב להשתדל לפרנסתו ולא לדאוג לפרנסתו. בנס המן הקב"ה לימד אותנו: את "הדאגה תשאיר אצלי", ובזה יקיים חובת ההשתדלות אשר מחויב בה, ואת הדאגה ידחה הצידה.

מפתיע, הא? אינכם רגילים לחשוב כך. רוב האנשים חושבים שלהתפלל פירושו "צו דאווענען", לעשות את הפעולה של אמירת מילות התפילה, אולי אפילו עם כוונה, אולי גם להתנועע קצת. כל זה טוב ויפה, אבל לא זו המהות האמיתית של תפילה. המהות האמיתית של תפילה והמטרה שלה היא לחשוב, להתבונן.

איש ביטחון

אנו פונים לה' לא כדי להשמיע את צרכינו לפניו, אלא כדי להחדיר אל פנימיותנו, "להתפלל", לגרום לעצמנו לחשוב שהקב"ה הוא המקור היחיד של כל הטוב בחיינו. כל מה שהיה לי, שיש לי ושיהיה לי אי-פעם, בא ממנו. ואל תאמרו "אנחנו כבר יודעים את זה", כי כל הידיעות שלכם אינם אפילו טיפה מן הים לעומת עומק ורוחב ההכרה שאנו מסוגלים להגיע אליה בעולם הזה. בכל פעם שעומדים לפני ה' בתפילה מעמיקים יותר את ההכרה והבטחון בה', ונהיים יותר שלמים בעיניו. "איש תפילה" אט-אט הופך ל"איש ביטחון".

מיידית קשה להבחין בשינוי שחל באדם, אבל כל תפילה - אם היא נעשית מתוך התבוננות - מרוממת את האדם יותר ויותר. כשאדם מתרגל לפנות אל ה' לפני כל דבר שהוא עושה, בין אם זה ניתוח לב או מציאת חניה, ומבקש ממנו ברכה והצלחה, הוא נהיה בעל-ביטחון. זהו הרווח החשוב ביותר מהתפילה, ומשיגים אותו ע"י שחושבים כמה שיכולים על מה שאומרים.

התפילה כן נענתה!

בין אם הקב"ה נענה לבקשתנו כפי שקיוונו ובין אם לא, מעצם הצורך והחסרון כבר הרווחנו מתנה גדולה לאין ערוך: ביטחון אמיתי בקב"ה. ההבנה הפנימית שאין לנו כלום מלבדו. והמתנה הזו, ההצלחה הזו - תלויה אותנו לאורך זמן רב הרבה יותר ממילוי הבקשה בדבר שביקשנו.

זה הטעם שישנם בתפילה כ"כ הרבה מקומות שחוזרים על הדבר הזה, שהקב"ה הוא מי שעושה הכל ובידו הכל. והאיש המשכיל ינצל כל הזדמנות שיש לו להתפלל, כי ההכרה בעובדה ש"אין עוד מלבדו" היא ההצלחה הגדולה ביותר בחיים.

עצה טובה בחינם

אגב, אם אתם באמת רוצים להיות "מתפללים", אתן לכם עצה טובה - חינם אין כסף. בחרו קטע קטן מהתפילה, והחליטו שאותו אתם אומרים לאט. לא משנה כמה מהר ירוץ הציבור מסביבכם,

א"כ אדם זה סוגד לאליל ששמו "טבע". מהו "טבע"? הטבע הוא מושג שהמציאו היוונים כדי להעלים ולהסתיר את מציאותו של השי"ת, להסתיר את העובדה שה' הוא העומד מאחורי כל מה שקורה בעולם. זה הטעם שכשהגמ' רוצה לומר על דבר כלשהו שהוא "טבעי", הגמ' משתמשת בביטוי "בידי שמיים". אם לא נתקדם ונגדל בביטחוננו בה', הרי גם אנחנו מתבטלים לפני האל הזר של הטבע שלדעתם הוא ה"סיבה" של כל ה"מסתובב" - מאורעות חיינו.

התרגלות ב"כוחי ועוצם ידי"

כמובן שמוטל עלינו להשתדל למען בריאותנו ופרנסתנו, ובזה אנו עסוקים רוב חיינו. אנו מבליים את ימינו בצורה שמחדירה כל הזמן את הרעיון המוטעה של "כוחי ועוצם ידי" אל תודעתנו, אני עובד כדי שתהיה לי פרנסה; אני רץ כדי שלא אפספס את האוטובוס, וכן הלאה. באדם יש תמיד 'מלחמה פנימית' בין המחשבות של ביטחון לפיהם אמורים אנו לחיות, לבין המעשים של ההשתדלות שאנו עסוקים בה בפועל.

כל עוד שאנו משתדלים לנהל את חיינו ולדאוג לעצמנו ולמשפחותינו, להתאמץ למען בריאותנו ופרנסתנו ולמען כל מה שאנו רוצים בחיים - כמעט בלתי אפשרי להאמין באמת, להרגיש, שהקב"ה עושה את הכל, שרק הוא שומר עלינו ונותן לנו את כל צרכינו. אפשרי בהחלט לדקלם מילים של ביטחון, אנו אלופים בלומר את הדברים הנכונים. אבל בגלל העובדה שמעשינו סותרים כל העת את רעיון הביטחון, עבודת הביטחון נעשית קשה מאד, והאמונה - קלושה ושטחית.

הגשם לא "יורד", הרוח לא "נושבת"

אפילו השפה שבה מדברים היא שפה של עבודה זרה! אתן לכם דוגמא: אומרים "יורד גשם". כך גם באידיש: "עס רעגענט", ובאנגלית "איט'ס ריינינג". מה זה "יורד גשם", הגשם יורד מעצמו?! "הרוח נושבת"? הרי הקב"ה משיב הרוח ומוריד הגשם!

א"כ אנו חייבים לעבוד על "בטחון". מתי? מי שלומד שער הבטחון "חובות-הלבבות" הרי זה משובח, אבל כמה מאיתנו עושים כך? ה"חובות-הלבבות" אינו ספר קל כ"כ. ואפילו אלו שכן לומדים אותו, זה עדיין לא מספיק; עלינו לתרגל את הבטחון יום-יום.

הפתרון המושלם לבעיה זו, למלחמה הפנימית שבין ההשתדלות לביטחון, הוא התפילה. זו המטרה העיקרית של תפילה, להחדיר את הביטחון אל תוך חיינו ומחשבותינו, לא רק למלאות את חסרונותינו. ונסביר:

תפילה, לא "דאווענען"

כדי להבין מהי תפילה באמת, הבה נעמיק בביאור המילה "תפילה". השורש של המילה "פלל" פירושו - לחשוב, כמו "ראה פניך לא פיללתי" (בראשית מח, יא), יעקב אומר ליוסף כשסוף-סוף פגש אותו "לא חשבתי שאראה את פניך". ובבנין "התפעל" של שורש "פלל" - "התפלל" - הפירוש הוא "התחשב", כלומר "גרם לעצמו לחשוב". כשמרע"ה אומר "ואתפלל אל ה'" הביאור האמיתי הוא "גרמתי לעצמי לחשוב בפנותי אל ה'". "ואתפלל גם בעד אהרן" - גרמתי לעצמי לחשוב כשפניתי לה' בעד אהרן.

כיצד לקחת תרופה

הורונו חז"ל (ברכות ס; או"ח ק"ל) לומר תפילה קצרה כשלוקחים תרופה, או כל עסק של רפואה, אפילו על חולי קל: "יה"ר מלפניך האו"א שיהא עסק זה לי לרפו"ש במהרה, כי רופא חינם אתה". יש חשיבות עליונה לומר תפילה זו כראוי ולבקש מה' שירפא אותנו, זוהי הזדמנות פז לחזק את ביטחוננו שה' הוא המרפא ולא התרופה. בואו לא נבזבז את ההזדמנות, ולא נמלמל תפילה זו ללא מחשבה, אלא נפנה אל ה' באמת.

לפני שנים רבות ביקרתי תלמיד שלי בבית-החולים. באותו חדר בו היה מאושפז, שהה גם יהודי מבוגר שזה עתה יצא מניתוח לב. נכנס נכד או נין של אותו יהודי ושאל: "סבא, הניתוח הצליח?" וחשבתי לעצמי שלא משנה אם הניתוח הועיל או לא, (ובאמת הוא הועיל לו ברוך ה'), אבל הסיבה העיקרית של מחלת הלב והאשפוז של אותו יהודי לא היתה כי הלב שלו לא פעל כמו שצריך, אלא בשביל לגרום לו לפנות אל ה' ולקרוא אליו. ובזה נמדד אם הניתוח באמת הצליח. לפעמים הקב"ה עושה לנו טובה ונותן לנו הזדמנות להתחזק באמונה וביטחון ולהתקרב אליו, ואירוע לב הוא הזדמנות כזו.

ואפילו אם הניתוח לא היה מצליח להציל את אותו יהודי, והוא היה נפטר ממחלתו, אם ימיו האחרונים היו מנוצלים לבקשת רחמים מהקב"ה ובחזיון הביטחון בה' - הרי שהניתוח הצליח! המטרה הושגה.

תפילה שנוענית - עידוד מן השמיים

לאור זה אני רוצה שתדעו, שכשה' עונה לתפילות שלכם באופן שביקשתם, זה לא רק שה' החליט לתת לכם את מה שרציתם, אלא הרבה יותר מזה. תפילה שנוענית היא סוג של עידוד שה' שולח לכם, שתמשיכו לפנות אליו ולחפש אותו דרך תפילה בכל תחומי חייכם. הקב"ה רואה שאתם מחדירים בעצמכם את האמונה והביטחון שהוא ית' כל-יכול, ושהוא לבדו המקור לכל צורך בחייכם, והוא נותן לכם תמריץ להמשיך בזה ולהוסיף עוד. הוא מראה לכם שהוא מקשיב.

אמרנו שצרות הבאות על האדם הן הזדמנויות לחיזוק הביטחון ולהתקרבות אליו ית', אך טעות נוראה היא לחשוב שרק דרך צרות אפשר להגיע לזה. להיפך; אם תקשיבו למה שאני הולך להסביר תבינו שדווקא החיים היומיומיים והצרכים הרגילים הם הם ההזדמנויות הגדולות ביותר להשגת הגדלות הטמונה במילה "להתפלל", לגרום לעצמי לחשוב.

אולי כדאי להיות פרה...?

יש לי קושיא עצומה: שמתם לב פעם שלפרות אין שום בעיות פרנסה? משפחה גדולה, הרבה עגלים בלעה"ר, ועדיין הפרה ומשפחתה תמיד מוצאים מרעה בשפע - הם לא מפסיקים לאכול כל היום. אין דאגות. גם על בעיות בשלום בית בין הפרה לשור לא שמענו במחוזותינו. שמעתם אולי פעם על אריה שזקוק לטיפול שיניים יקר יותר מכפי יכולתו הפיננסית? או צער גידול בנים? האם גורי חתולים צריכים להישאר תחת חסותם של הוריהם במשך שנים כדי ללמוד איך להסתדר בחיים, או איך מתנהלת חברה תקינה?

אתה אוהב אותי

אחד מנכדיו סיפר, שאירע פעם שהיה בביתו של רבינו בלי שהוא יידע מכך. רבינו ישב בחדרו המיוחד ולמד כהרגלו, פתאום יצא מחדרו ונכנס לחדר האכילה, והתיישב ליד קערה של תפוחים שהיתה תמיד מונחת על השלחן. הגביה תפוח, והריחו בנשימה ארוכה וממושכת, ואז התחיל לדבר באידיש אל הקב"ה האהוב, ופתח ואמר, איי, טאטע אין הימל (אבי שבשמים). כל כך טרחות טרחת - והכל בשבילי, לעשות דבר כה מחוכם, בצבע כה מהודר, (ואז שהה קצת כדי שיעור הסתכלות) וגם הוספת בו ריח כה מעולה בדיוק כפי מה שראוי ליהנות ממנה, (ונשמ מריחו כמה פעמים), ועשיית כ"כ הכנות כדי שגיגע אלי, וגם נתת לי עיניים וידיים ולשון ושיניים, וכולם יהנו מזה, והכל בחסד חנם כי אתה אוהב אותי, ואני אוהב אותך כ"כ על זה, וכה המשיך בדיבורים כאלו, ואז בירך ברכת 'בורא פרי העץ' בהתלהבות, ולעס חתיכה במתינות, ואז המשיך ואמר איי, טאטע אין הימעל, ממש אזוי ווי מיר האבען גערעדט אזוי איז. (איי, אבי שבשמים, ממש כמו שדיברנו - כך הוא המציאות).

אתם מתעכבים על הברכה הזו שלוש דקות, לדוגמא. שהם ימשיכו לדהור הלאה, אני כאן שלוש דקות, חושב ומתבונן בברכה הזו או בפסוק הזה. זה נראה קל, אבל לפחות בהתחלה הביצוע יהיה קשה. אבל אם קצת נשקיע - נצליח.

מבקשים מה' "רפאנו ה' ונרפא". זה גורם לנו לחשוב, ה' הוא מי שנותן לי בריאות. כתוב בגמ' "לעולם יתפלל אדם שלא יחלה" (שבת לב.), לעולם! אתה אדם בריא, אפילו לא מעלה על דעתך שתהיה חולה - אינך "צריך" רפואה. למרות זאת, בקש תמיד מה' "אנא, שמור על בריאותי". אם אתה חכם תעשה כך כל יום, סתם באמצע הרחוב תעצור לרגע ותאמר "ה' אנא עשה שאהיה בריא". ואם אתה נשוי, "שאשתי וילדי יהיו בריאים".

אחרת, אם לא נעשה כן, נמשיך לחשוב "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אני בריא כי כך הטבע שלי, או כי אני אוכל בריא או מתעמל כל יום. לא! הבריאות שלך באה מה'. רק שלוש דקות כל תפילה והראש הוא ראש אחר לגמרי. מי שעושה כך, הרי הוא בדרך להיות "איש תפילה", אדם שחושב כשהוא עושה "דאווענען".

מי חשוב יותר, הרופא או הקב"ה?

אדם קם בבוקר עם כאב שיניים. הוא אדם שומר תו"מ, וכמובן שבתפילה הוא אומר "רפאנו ה' ונרפא", עם כוונה, הרי הוא באמת רוצה להתרפאות, קשה מאד לחיות עם כאב שיניים. השאלה היא אם הוא באמת מרגיש שהוא מדבר עם הכתובת הנכונה, עם מי שבידו לרפא אותו. כי אם הוא מדבר בלב-ולב, והוא חושב שהמציאות היא שאם הוא ילך לרופא-שיניים הוא יתרפא ואם לא - לא, והתפילה היא רק סוג של פולחן, אולי אפילו טקס חשוב, אבל רק טקס, זו אינה תפילה של בעל ביטחון.

חייבים להאמין בכל ליבנו שההליכה לרופא השיניים היא-היא היא ה"טקס", אין ברירה, חייבים ללכת אליו. וכדאי ללכת לרופא השיניים הטוב ביותר! אבל לדעת שזה כמו אירוע רשמי שחייבים ללכת אליו למרות שהוא לא מועיל באמת, אלא כי כך כתוב בחוק.

זעקת עכביש

באחד מימות השבוע ישבתי בחדרי ולמדתי. היה די געשמאק. ואז קמתי לקחת כמה עטים שהנחתי מאחורי הספרים בארון באיזו פינה. פתאום הרגשתי כאב חזק באצבע, וכל האצבע נהייתה שחורה, וחסרת תחושה.

נבהלתי, נבהלתי מאד. חשבתי שזה טטנוס, הרעלת דם; נראה שנחתכתי מאיזה מסמר חלוד. ואמרתי, "ריבונו של עולם, רחם עלי! אנה ה' הושיעה נא! רחם עלי וקבל תחנוני!"

ואז הבנתי מה קרה. בתוך החור החשוך התחבא עכביש פיקח. הוא ראה שאני לומד כל אחר-צהריים ולא חושב על הקב"ה אפילו פעם אחת. אז הוא אמר: "מילר! נראה לך שתשב כאן ותלמד חצי יום ולא תחשוב על ה' אפילו פעם אחת?! אז הוא נתן בי נשיכה הגונה. ארסית, אך לא מסוכנת. והאצבע השחירה, וצעקתי לה! הרווחתי רווח גדול בזכות העכביש הזה. אם אראה אותו, לא ארסס עליו "k-300", ולא אדרוך עליו; אלא אומר לו תודה. בזכות הנשיכה שלו - צעקתי אל ה'! מה יכול להיות יותר טוב מזה!?"

אמר רשב"י, כך היה גם במדבר. היו להם הרבה ילדים, וילדים אוכלים הרבה. וכשהם רעבים - הם מתלוננים לאבא. ואבא דואג: היום היה לנו אוכל, אבל אין לנו למחר. מה יהיה מחר? יהיה לי במה להאכיל את משפחתי? אל תחשבו שהם היו כ"כ בטוחים שהמן ירד להם גם מחר! הרי הקב"ה כל הזמן בוחן אם מגיע להם נס שכזה. אז הם קראו אל ה' והתפללו, כל יום ויום! אנה ה', תן לנו אוכל! אף אחד שם במדבר לא הסיח את דעתו מה', הרי הוא מי שנותן אוכל כל בוקר! "נמצאו כולם מכוונים את ליבם לאביהם שבשמיים". כל יום הם עלו לדרגה חדשה של בטחון.

הדברים הקטנים - הזדמנויות גדולות

נמצאנו למדים שכל ענייני החיים אפילו השוליים ביותר, הם הזדמנות פז להוסיף הכרה בה'. ומגיעים לכך ע"י מחשבות ודיבורים תמידיים. כל פעם שמחפשים מקום חניה, לומר "אנה ה' עוזר לי למצוא חניה". לומר כך שוב ושוב, כי כל פעם שאומרים הדבר חודר עמוק יותר לתודעה, שרק ה' יכול לתת חניה. כך מתחילים להבין שה' הוא לא רק מילה בסיודור, אלא הוא נמצא בכל מקום בחיינו. אם חושבים אחרת, כבר אמרנו שכתב ה"חובות-הלבבות" שזה בכלל עבודה זרה.

אירועים מוחיים

ברכת "רפאנו" בשמונה-עשרה לא נועדה להניח אותה בצד, ולשלוף אותה רק כשמישהו חולה. כשאומרים "רפאנו ה'" צריך להבין שמאות אלפי תהליכים מסובכים מתרחשים בגופנו ברגע זה ממש, וכל אחד מהם הוא נס כפשוטו. היודעים אתם, במוח שלנו יש מיליארדי צינוריות בגודל מיקרוסקופי, שדם זורם בהן. והצינוריות הן כ"כ דקות שרק כדורית דם אחת יכולה לעבור בכל רגע; הן עוברות שם בטורים עורפיים, אחת מאחורי השנייה. אתם ודאי יודעים שדם זה עסק דביק, לא מוצק. איך הכדוריות לא נדבקות ונתקעות? והרי אם נסתמת צינורית כזאת במוח - זה אירוע מוחי, ה' ישמרנו.

הקב"ה הוא זה שמזרים את הדם במח, ודואג שהוא יזרום כשורה. יכול להיות שאתה אומר "רפאנו", ואתה לא חושב

האדם, לעומת זאת, למרות היותו בחיר היצירה, ועל-אף שהבורא עשהו ליצור הנעלה ביותר מכל יצוריו, כן עובר את כל הנ"ל, ועוד הרבה דברים כאלה. למה הקב"ה, השלם בכל מיני שלמות, ברא כך את האדם, הרי ודאי יכול היה לעשות לו חיים הרבה יותר פשוטים, כמו שעשה לשאר היצורים?

החיים - התמודדות

מה הסיבה לכך שכל אדם, עשיר או עני, בריא או חולה, צעיר או זקן - תמיד נמצא בהתמודדות ובמצוקה כלשהי, גדולה או קטנה? ביום רגיל קורים לכל אדם עשרות מקרים מעצבנים או מעייקים, ללא כל גזמה. הוא לא מסתדר עם הבוס, או עם האשה, בעיות עם הרכב, איחור לאוטובוס, הילד לא לומד, הוא לא מוצא את המפתח, ועוד ועוד.

אני לא מדבר רק על הדברים הקשים באמת, כמו בשורה קשה מהרופא או פיטורין. אני מדבר על הדברים הקטנים; לילה ללא שינה, מידה רעה שמציקה כבר שנים, כאב ראש, עקיצת יתוש. אני לא צריך להסביר לכם, אלה החיים. החיים של כולם, אף אחד לא חסין מזה. הקב"ה שברא עולם כ"כ מושלם בחכמה נשגבה, משום מה החליט שדווקא האדם יהיה תמיד במצב של התמודדות עם קשיים. איננו מרוצים מהחיים כמו מיוזענתנו הפרה. ואני חושב שזה אומר דרשני!

מכונות לא צריכות צרות

התשובה היא כזו: התפקיד של הפרה בעולם הוא: לקחת עשב ולהפוך אותו לבשר, חלב ועור, והיא ממלאת את התפקיד הזה באופן מצוין בלי צורך בכל מיני צרות ובעיות. וכן כל שאר בעלי-החיים, הקב"ה נותן להם בדיוק את מה שהם צריכים בשביל למלאות את תפקידם בעולם.

אבל אנחנו לא נוצרנו כדי להפוך עשב לבשר, אלא בשביל להפוך את מוחנו ומחשבת שכלנו לשכל של תורה. וכל הבעיות והאתגרים הנ"ל נשלחים אלינו ממרום כי הם הזדמנויות להתקדם לעבר קיום ייעודנו. הבעיות הקטנות האלה הם כמו דורבנות של סוס, הם מדרבנים וממריצים אותנו להאמין בה' ולבטוח בו. כל אתגר קטן שנתקלים בו, באמת מאתגר אותנו להכיר בעובדה שה' הוא הכל, הוא תמיד הכתובת.

מן כל יום?

למה המן ירד כל יום, ולא פעם בשבוע? הרי הקב"ה ודאי יכול להוריד מן בכמות מספיקה לשבוע בבת אחת, אז למה לטרוח להוריד כל יום? זאת לא שאלה שלי, אלא של תלמידי ר' שמעון בר יוחאי (יומא עו.). רשב"י לא זלזל בשאלה, אלא ענה להם באמצעות המשל הבא:

מלך אחד היה מפרנס את בנו, והיה נותן לו את כל צרכיו פעם אחת בשנה. בתחילת כל שנה הוא כתב לו צ'ק אחד שמן. ומה קרה? הבן הקפיד לבקר את אביו כסדר, אבל בפועל היה לו זמן לזה רק פעם אחת בשנה. בא, קיבל את הצ'ק, והלך. מה עשה המלך? שינה את השיטה: מעכשיו אתה מקבל כל יום צ'ק שמספיק ליום אחד. והנה פתאום הבן מצא זמן לבקר את אביו בכל יום, בלי להחסיר אפילו פעם אחת.

בעקבותיו של משה רבינו

כל תוספת קטנה בהכרה שהכל ממנו ית', היא שיפור ותיקון באדם עצמו. משה רבינו היה במדרגת אמונה גבוהה יותר מכל גדולי הדורות, ודיבר עם ה' "פנים בפנים". ועדיין ניצל כל הזדמנות "להתפלל", לגרום לעצמו עוד מחשבה על הקב"ה. כי הוא ידע שכל תוספת קטנה בזה היא הצלחה עצומה לאדם. כשה' כעס על אהרן - משה ניצל את ההזדמנות, והתפלל. בני חטאו, משה התפלל ארבעים יום ולילה. ארבעים יממות של מחשבה בלתי פוסקת על ה'! כך משה רבינו נהיה "משה רבינו", כי הוא השכיל לנצל כל הזדמנות, גדולה כקטנה, להתפלל ולחשוב על ה'.

וגדלות מסוג זה היא בהישג היד של כולנו כאן. הקב"ה עשה אותנו ליצורים הנזקקים ביותר עלי אדמות, כדי שלא יחסרו לנו דחפים וסיבות לפנות אליו ולהכיר בו. ואם נלך בעקבותיו של משה רבינו וננצל כל צורך ועת, קטנים כגדולים, כדי להתפלל, לא רק בפה אלא במחשבה - הרי גדלותנו מובטחת, ונזכה לבטוח בה' ולמלאות את תפקידנו בעולם בשלמות.

שבת שלום!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

איך מגיעים ל"אמונה חושית" - אמונה מוחשית במציאות ה'?

תשובה:

אחת הדרכים שאני חייב להזכיר לך היא תפילה. ככל שמדברים אל ה' בלב שלם, כך הקב"ה נותן לנו להרגיש שאכן מדברים עמו.

אומרים "אתה ה'", אתה ה' מקשיב לי עכשיו. אוי ה'! אתה! אני באמת מדבר אליך! בסיום התפילה אומרים "כי אתה שומע", ומתבוננים שבאמת כך הוא - ה' שומע אותי עכשיו! הפניה האישית במילה "אתה" היא נוראה באמת, מאיפה לוקחים את העוז לומר "אתה" לה'! הלא זו חוצפה! אבל אבינו שבשמים נותן לנו רשות לעשות כך, כי אנחנו הילדים שלו, הבנים שלו, הבנות שלו. לנו מותר לומר לו "אתה". ואדרבא ה' אומר: נפלא! בני יקירי, טוב מאד שאתה מדבר אלי כן! אם אתה מדבר אלי ככה, מידה כנגד מידה אני אתן לך להרגיש שאני שומע אותך.

כ"כ הרבה אנשים אומרים את המילים וכלל לא מקשיבים למה שיוצא מפייהם, וזה נורא, באמת נורא. המילה "אתה" בתפילה היא הזדמנות נפלאה לחיזוק באמונה חושית, ואנשים רבים מידי אינם מנצלים זאת.

תמיד צריך להתאמן בזה. גם בתחילת 'שמונה עשרה' כשאנו אומרים "ברוך אתה ה'" וכורעים באמירת המילים, נחשוב: אני עכשיו כורע לפניך ה', לפניך!

ישנם עוד דרכים להשגת אמונה חושית, אבל תפילה היא אחת החזקות שבהם, אם מתפללים כראוי.

עבודה בשכל - קנין לנפש

רבינו הי' בעל רגש פנימי גדול, אבל השתדל מאוד שמעשיו יהיו מתוך השכלה גדולה, ולא מתוך נביעת התפעלות ריגשית. וסיפר שכן היתה ההנהגה בסלבודקא, וטעמם ונימוקם, כי עיקר הכל הוא לחיות ולעשות הכל עם השכל - עם מחשבה תמידית. כשאדם מתמיד לעבוד בדרך זו, קניני נפשו הם קנינים תמידים קבועים בתוכו, והנהגתו שווה בכל מצב - כל סטייה מהשכל, אפי' להתרגש בהרגשים חיצוניים, מחסרת משהו מן השכל. ולדוגמה אמר כי בסלבודקא לא התפללו בשום הטעמת 'נוסח' בתפילה, (ופעם הגיע תלמיד מישיבה אחרת והתפלל כש"ץ עם נוסח, והעולם היו צריכים להתאפק מלצחוק, כי הי' כה מוזר להם). וכש"כ שלא התנועעו בזמן התפילה, כי כל זה עולה במחיר של ריכוז המחשבה. אבל אמר כי היו זמנים שלא היו יכולים לצמצם את עצמם, ואז נפרצו כל הגדרים ושטף רעש של רגש. ואמר כי כן הי' בתפלת הימים נוראים, כי אחרי עבודה נוראה וממושכת של אלול, כשהגיעו הימים הקדושים, התפללו בקול רעש נורא, וכולם התנועעו ברתת וזיע.

שמדובר עליך; מדובר על השכן שמאושפז או על ההוא שהיה לו אירוע מוחי. ובאותו רגע כדורית דם עוברת לך במוח ומאטה באחד העיקולים, כמעט נתקעת, והנה הכדורית שמאחוריה דוחפת אותה ועוזרת לה להמשיך. לא היה אירוע מוחי! ניצלת. ברוך אתה ה', רופא חולי עמו ישראל! לכן אומרים בלשון הווה, כי הוא כל הזמן דואג לבריאותנו ומונע מאיתנו לחלות, ואנו לא מרגישים דבר.

אבל אם לא שמים לב ולא מודים לה' על כך, הרי הניסים האלה מתבזבזים, הם לא הביאו את התועלת הרצויה.

ברוך ה', אני שפוי

"אתה חונן לאדם דעת". למה דווקא ברכה זו מתחילה עם המילה "אתה", בניגוד לשאר הברכות? כי אנשים חושבים: וכי אני צריך להתפלל על דעת? כבר יש לי את הדעת שלי - הלא ה"דעת זה אני". דעת תקינה ושפויה נראית לנו כדבר כ"כ טבעי ופשוט שאיננו מרגישים צורך להודות עליה. ולכן ברכת הדעת צריכה הקדמה, וההקדמה היא המילה "אתה". אתה חונן לאדם דעת.

בכל פעם שאומרים "אתה חונן" עם מחשבה, אנו מחנכים את עצמנו שאנו שפויים רק בזכות הקב"ה. כל נחשוב שהשפיות שלנו היא נתון; "נולדתי שפוי, עכשיו אני שפוי. פשוט שאהיה שפוי". לא! למה אתה לא מסתובב ברחובות וצועק שטויות? ככה, משוגע עם תעודות! במקום זה אתה הולך נורמלי, כאחד האדם. זו דעת, דעת שה' נותן בך ברגע זה. אתה עכשיו שפוי ולא מטיח את ראשך בקיר באיזה מוסד סגור, בגלל שהקב"ה נתן לך דעת. זו מתנה עצומה.

משכורת מן השמיים

"ברוך אתה ה' מברך השנים". נניח שאתה איש מקצוע מוערך ומכובד, עובד קשה ומצליח במקום עבודתך, עושה פרנסה טובה. אל תיתן לעצמך "קרדיט" על פרנסתך, הרבה כמוך איבדו את מקום עבודתם בפתאומיות, התהפך עליהם הגלגל. עמוד לפני ה' ואמור "אתה נותן לי את המשכורת, לא הבוס ולא אני". וכל אמירה כזו היא הישג גדול בביטחון.